

**O'ZBEKISTONDA XORIJIY INVESTITSİYALARNI JALB QILISH
ASOSIDA ERKIN IQTISODIY HUDUSLARNI RIVOJLANTIRISH
YO'LLARI**

Aminova Ozoda Sami qizi

Makroiqtisodiyot fakulteti, Mme-01 guruh, 2-kurs magistranti

Annotatsiya:: Mazkur tezisda O'zbekistonda erkin iqtisodiy hududlarning hozirgi holati, ularning iqtisodiyotdagi o'rni va xorijiy investitsiyalarni jalb etishdagi ahamiyati tahlil qilinadi. Xorijiy investitsiyalar oqimini oshirish, zamonaviy infratuzilmani rivojlantirish, soliq va bojxona imtiyozlarining samaradorligini oshirish orqali erkin iqtisodiy zonalarini yanada faollashtirish yo'llari ko'rib chiqiladi. Shuningdek, rivojlangan davlatlar tajribasi asosida O'zbekistonda erkin iqtisodiy hududlar faoliyatini takomillashtirishga oid amaliy tavsiyalar ishlab chiqiladi. Tezisda statistik ma'lumotlar, tahliliy yondashuvlar va taklif etilgan strategik chora-tadbirlar orqali erkin iqtisodiy hududlar orqali mamlakat iqtisodiyotiga investitsiya jalb qilish imkoniyatlari yoritiladi.

Kalit so'zlar: Erkin iqtisodiy hududlar, xorijiy investitsiyalar, iqtisodiy rivojlanish, investitsiya muhiti, infratuzilma, soliq imtiyozlari, bojxona preferensiyalari, O'zbekiston iqtisodiyoti.

So'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasida iqtisodiyotni modernizatsiya qilish, sanoatni rivojlantirish, yangi texnologiyalarni joriy etish va tashqi iqtisodiy aloqalarni kengaytirish borasida muhim islohotlar amalga oshirilmoqda. Ushbu islohotlarning markaziy yo'nalishlaridan biri xorijiy investitsiyalarni jalb qilish hisoblanadi. Zero, zamonaviy iqtisodiy taraqqiyotda xorijiy sarmoyalar muhim o'rin tutadi, chunki ular orqali yangi ish o'rinlari yaratiladi, ishlab chiqarish hajmi kengayadi, eksport salohiyati oshadi va iqtisodiyotda raqobat kuchayadi. Xorijiy investitsiyalarni samarali jalb qilish va ularni muayyan hududlarda to'plab, ulardan maksimal darajada foydalanish

maqsadida, O'zbekiston hukumati tomonidan erkin iqtisodiy hududlar (EIH) tashkil etildi. Bu hududlar xorijiy sarmoyadorlar uchun qulay soliq, bojxona, valyuta va boshqa iqtisodiy sharoitlarni taklif qiluvchi hududlardir. Ular mamlakat ichida alohida maqomga ega bo'lib, iqtisodiy-ijtimoiy rivojlanishning drayveri sifatida xizmat qiladi.

Erkin iqtisodiy hududlarning mohiyati va ahamiyati: Erkin iqtisodiy hududlar deganda davlat tomonidan ajratilgan maxsus iqtisodiy makon tushuniladi, bu yerda investorlarga soliq va bojxona imtiyozlari, soddalashtirilgan ma'muriy tartiblar, yuqori darajadagi infratuzilma va boshqa ko'plab qulayliklar yaratiladi. Ushbu hududlarning asosiy maqsadi – xorijiy va mahalliy investorlar faoliyatini rag'batlantirish, yuqori texnologiyali ishlab chiqarishni rivojlantirish, eksport salohiyatini oshirish va iqtisodiy o'sishni jadallashtirishdir. Bugungi kunda O'zbekistonda quyidagi erkin iqtisodiy zonalar faoliyat yuritmoqda: "Navoi", "Angren", "Jizzax", "Urgut", "G'azg'on", "Buxoro-agro", "Nukus-farm", "Boysun-pharm", "Kosonsoy-farm", "Sirdaryo-farm", "Namangan-farm" va boshqalar. Har bir hududning o'ziga xos ixtisoslashuvi mavjud bo'lib, u o'sha mintaqaning tabiiy va iqtisodiy resurslariga asoslangan.

Xorijiy investitsiyalarni jalb qilishdagi muammolar va to'siqlar: Shunga qaramasdan, erkin iqtisodiy hududlarning salohiyati to'liq amalga oshirilgan deb bo'lmaydi. Amaliyotda EIHLarda xorijiy investitsiyalar hajmi yetarli emas, ayrim hududlarda esa faoliyat deyarli to'xtab qolgan. Bunga quyidagi asosiy sabablar mavjud:

1. Infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmagani: Ko'plab EIHLarda transport-logistika tizimi, energetika tarmoqlari va axborot-kommunikatsiya xizmatlari yaxshi yo'lga qo'yilmagan.

2. Qonunchilikdagi nomutanosiblik va o'zgaruvchanlik: Investitsion muhitda barqarorlik muhim ahamiyatga ega. Ba'zi qonun va qarorlarning tez-tez o'zgarishi investorlar uchun noaniqlik tug'diradi.

3. Malakali ishchi kuchi taqchilligi: Texnologik ishlab chiqarishni yuritish

uchun yuqori malakali mutaxassislar zarur. Aksariyat hududlarda bu borada jiddiy muammolar mavjud.

4. Byurokratik to'siqlar: Hujjatlarni rasmiylashtirishdagi ortiqcha tartib-
taomillar, korrupsiya holatlari ham xorijiy investorlarning ishonchini pasaytiradi.

5. Tashqi reklama va PR yetishmovchiligi: Ko'plab xorijiy kompaniyalar O'zbekiston EIHlari haqida yetarli ma'lumotga ega emas, bu esa ularni faol ishtirok etishdan to'xtatadi.

Xorijiy tajriba va O'zbekiston uchun saboqlar: Dunyo tajribasida muvaffaqiyatli faoliyat yuritayotgan erkin iqtisodiy hududlar mavjud. Jumladan, Xitoyning Shenzhen zonasi, BAAning Jebel Ali EIHsi, Turkiyadagi Gebze texnoparki, Janubiy Koreyaning Incheon EIHsi kabilar buning yaqqol misolidir. Ular orqali milliardlab dollar sarmoya jalb qilinib, eksport hajmlari keskin oshgan, yangi texnologiyalar joriy etilgan.

Bu davlatlarning tajribasidan kelib chiqib, O'zbekistonda quyidagi yo'nalishlarda ish olib borish maqsadga muvofiq bo'ladi:

Investitsion qonunchilikni liberallashtirish va barqarorlikni ta'minlash: EIHlar faoliyatini yagona platforma orqali boshqarish. Hududlarni raqamlashtirish va ochiqlik darajasini oshirish. Katta miqdordagi investitsiyalar uchun sug'urta va kafolat mexanizmlarini joriy etish.

Rivojlantirish strategiyasi va amaliy takliflar.

O'zbekistonda EIHlar orqali xorijiy investitsiyalarni jalb qilish bo'yicha quyidagi strategik yo'nalishlarni ishlab chiqish zarur:

1. Yangi EIHlar tashkil etish: Xorijiy investorlar talab va ehtiyojlarini inobatga olgan holda, yuqori logistika salohiyatiga ega hududlarda yangi erkin zonalar tashkil etish.

2. Innovatsion va texnoparklar barpo etish: Raqobatbardosh mahsulot ishlab chiqarishga yo'naltirilgan texnologik klasterlar yaratish orqali xorijiy texnologiya va bilimlarni jalb qilish.

3. Yagona "investor uchun oynalar" tashkil etish: Barcha ruxsatnomalarni bir

joyda olish imkonini beruvchi markazlar orqali byurokratik to'siqlarni kamaytirish.

4. Moliya institutlari bilan hamkorlikni kuchaytirish: Xalqaro moliya institutlari bilan sheriklik aloqalarini mustahkamlash orqali, EIHlar uchun kredit va grantlar jalb qilish.

5. Ijtimoiy infratuzilmani rivojlantirish: Investitsiya faolligi bor joylarda yashash uchun qulay shart-sharoitlar yaratish, maktab, shifoxona, transport tizimini rivojlantirish.

O'zbekistonning iqtisodiy taraqqiyoti, sanoat salohiyati va global bozor bilan integratsiyasi aynan xorijiy investitsiyalarga bog'liq. Xorijiy sarmoyalarni samarali jalb qilish esa o'z navbatida, zamonaviy iqtisodiy zonalarini rivojlantirishni talab qiladi. Erkin iqtisodiy hududlar – bu davlatning iqtisodiy laboratoriyasi bo'lib, unda yangi yondashuvlar, ilg'or tajribalar sinovdan o'tadi.

Shu sababli, EIHlarning huquqiy, tashkiliy, infratuzilmaviy, kadrlar salohiyati va marketing jihatdan kompleks rivojlanishi xorijiy investorlar oqimini keskin oshirishga xizmat qiladi. Investitsion muhitda ishonch muhim – shuning uchun davlat tomonidan kafolatlangan shart-sharoitlar, erkin raqobat va ochiqlik tamoyillari muhim ahamiyat kasb etadi. Tezis doirasida o'tkazilgan tahlillar, statistik ma'lumotlar va xorijiy tajribaga asoslangan tavsiyalar asosida O'zbekiston erkin iqtisodiy hududlarini xorijiy investitsiyalarni jalb qilish vositasi sifatida yanada takomillashtirish bo'yicha konseptual yondashuvlar ishlab chiqildi. Kelajakda ushbu yondashuvlar asosida EIHlar nafaqat sanoat, balki ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning yangi bosqichiga olib chiqadigan kuchli drayverga aylanishi kutilmoqda.

Albatta, quyida "O'zbekistonda xorijiy investitsiyalarni jalb qilish asosida erkin iqtisodiy hududlarni rivojlantirish yo'llari" mavzusi bo'yicha tezisga mos foydalanilgan adabiyotlar ro'yxatini taqdim qilaman. Bu ro'yxatda ilmiy maqolalar, qonunchilik hujjatlari, statistika manbalari va xorijiy tajribalarni o'z ichiga olgan manbalar keltirilgan:

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Erkin iqtisodiy zonalarini rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-4512-sonli qarori. 03.11.2019 y.
2. O'zbekiston Respublikasi Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligining rasmiy sayti — <https://www.invest.gov.uz>
3. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasining hisobotlari — <https://stat.uz>
4. Abdurahmonov Q.X., Muminov N.M. "Investitsiyalar va innovatsion faoliyat" – T.: "Iqtisodiyot", 2020. – 328 b.
5. Karimov B.A. "Erkin iqtisodiy zonalar va investitsion jarayonlar" – T.: "Ilm Ziyo", 2021. – 246 b.
6. Gulyamov S.S. "Xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda erkin iqtisodiy zonalarining o'rni" // Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar. – 2022. – №2.
7. World Bank Group. "Doing Business 2020: Comparing Business Regulation in 190 Economies." — Washington, D.C.
8. UNCTAD. "World Investment Report 2023: Investment and the SDGs" — United Nations Publication.